

78 Planologen, stedenbouwers en architecten tekenen straten, buurten, stadsdelen en zelfs hele steden op hun computers. Ze ontwerpen ook pleinen, plantsoenen en parken, inclusief bomen en bankjes. Over de vraag of iemand op die plaats op dat bankje zou willen zitten buigen ze zich echter niet. 'Aan de openbare ruimte wordt geen vorm gegeven vanuit de gedachte dat daar sociale interactie plaats moet vinden', stelt architect Dennis Kaspori. 'We zijn bang geworden voor conflicten en confrontaties, en daarom creëren we louter frictieloze omgevingen.' Samen met kunstenaar Jeanne van Heeswijk deelt hij kleine speldenprikken uit om het stedelijke leven op gang te brengen, zoals je met acupunctuurnaalden energie vrij maakt.

Do you wanna work it? Hoe dope moet jouw Productiehuis worden op IJburg? Wij zijn op zoek naar jou om met ons dat ding te regelen. Wil jij hier energie insteken en met ons je eigen spot maken? Ben jij die teamplayer? Check dan de eerste bijeenkomst op vrijdag 15 februari vanaf 16.00 uur.' Sinds deze oproep verscheen, komt elke vrijdagmiddag een groep jongeren bij elkaar in Het Blauwe Huis om te praten over een toekomstige ruimte waar ze hun eigen wensen kunnen organiseren. Sporttoernooien voorbereiden, schoolprojecten uitvoeren, een uitwisseling met andere jongeren in binnen- of buitenland op touw zetten of gewoon een ontspanningsactiviteit regelen. Vandaar de naam Productiehuis en geen jongerencentrum.

LANGS ELKAAR HEEN LEVEN

'Het wordt tijd dat er iets wordt geregeld voor jongeren in IJburg', stelt Dennis Kaspori. 'Niet alleen de vorm van de straten en de huizen is tot in detail strak gepland, er is ook een model van een veronderstelde samenleving overheen gelegd. Hier zouden vooral wat beter bemiddelde 55-plussers gaan wonen en jonge

Het Blauwe Huis, Parade der Stedelijkheid, Boekenkas
Foto Irene den Hartoog

gezinnen. Nu al blijkt het aantal kinderen drie keer zo groot als gedacht. Op tieners heeft men helemaal niet gerekend. De voorzieningen voor die groep ontbreken ten ene male.'

Samen met kunstenaar en initiatiefnemer Jeanne van Heeswijk 'runt' Kaspori Het Blauwe Huis in het nieuwe stadsdeel, dat uiteindelijk 45.000 inwoners gaat tellen. De twee hebben niet alleen gemeen dat ze (deels) in Rotterdam wonen, maar vooral dat ze geïnteresseerd zijn in de stedelijke samenleving, in ontmoetingen én botsingen tussen verschillende groepen en culturen, in nieuwe verbindingen en verbanden die leiden tot nieuwe ervaringen en betekenissen. Kaspori: 'Het publieke domein is er om die sociale interactie te laten plaatsvinden. Maar dat publieke domein is niet langer een gegeven, een recht waarop we ons zomaar kunnen beroepen. Kijk naar IJburg. Nagenoeg de enige openbare ruimte wordt gevormd door de centrale ontsluitingsweg, met pal daaraan grenzend enorme muren van bebouwing. Allemaal zo georganiseerd dat je alleen nog langs elkaar heen beweegt en leeft. Aan de openbare ruimte wordt geen vorm

gegeven vanuit de gedachte dat daar sociale interactie plaats moet vinden. We zijn bang geworden voor conflicten en confrontaties, en daarom creëren we louter frictieloze omgevingen.'

HET ONGEPLANDE

Veel individuen en groepen trekken zich terug op eilandjes, stelt de Rotterdamse architect. 'Veel buitenruimte in de nieuwe Amsterdamse 'binnenstedelijke Vinex-wijk' is privaat of collectief bezit, bijvoorbeeld aan de binnenkant van een blok woningen. Teksten op tegels en bordjes maken je daar fijntjes op attent', stelt Kaspori. Zelfs een plein bij een winkelcentrum bleek minder openbaar dan gedacht. 'We kregen van de gemeente vergunning voor een evenement dat we daar wilden houden met de expliciete opmerking dat we ook nog toestemming van de eigenaar moesten regelen, in dit geval Achmea als investeerder.'

Vandaar dus ook Het Blauwe Huis, een inderdaad kobaltblauw geverfde stadsvilla midden tussen de appartementgebouwen. Jeanne van Heeswijk wist een corporatie te overtuigen om het pand te kopen en →

voor vier jaar aan haar te verhuren als 'sociaal kunstproject'. Ze richtte een 'woonstichting voor de geest' op die – met steun van sponsors en subsidies – kunstenaars, schrijvers en architecten uitnodigt om er een half jaar te verblijven. Onder voorwaarde dat ze de nieuwe omgeving in wording met hun werk stimuleren, beïnvloeden en bevragen. In ruim twee jaar zijn al meer dan dertig nationale en internationale gasten bij Het Blauwe Huis betrokken, die elk vanuit hun eigen discipline onderzoek doen naar en een bijdrage leve-

‘Om het openbare leven op gang te helpen heb je een kloppend hart nodig.’

ren aan de stedelijke ontwikkelingen van IJburg of de vorming van experimentele gemeenschappen.

‘Om het openbare leven op gang te helpen heb je een kloppend hart nodig. Daarom heb ik het Blauwe Huis bedacht’, stelde Van Heeswijk eerder. ‘Het is geen cultureel centrum maar een ruimte voor het ongeplande, want IJburg heeft een plek nodig die je niet onder controle hebt. Een plek voor het onaangepaste.’

BLOEMENSTAND

Van Heeswijk heeft zich laten inspireren door voorbeelden als Het Gele Huis van Vincent van Gogh in Arles, die collega-kunstenaars uitnodigde om samen te werken, te debatteren en te leven. Zonodig nog bekender is het eveneens Blauwe Huis (Casa Azul) van het Mexicaanse schildersechtpaar Frida Kahlo en Diego Rivera, waar het in de eerste helft van de vorige eeuw een komen en gaan was van artiesten, intellectuelen en politiek geëngageerde lieden zoals de Russische revolutionair Leon Trotski.

Het Blauwe Huis gaat nog een stap verder. Van Heeswijk en Kaspori delen bewust kleine prikjes uit in de vorm van creatieve, performance-achtige projecten om de volstrekte overdaad aan regels en het achterblijven van voorzieningen door allerlei genormeerde berekeningen aan de kaak te stellen. Zo lieten ze een

bewoonster uit de buurt op zaterdagen een bloemenstand houden. De vrouw wilde dat graag, maar kreeg geen vergunning om te venten. Een van de argumenten van de gemeente was, dat er nog ruimtes te huur stonden aan de IJburglaan. Kaspori: ‘We bedachten dat ze geheel volgens de regels op enkele vierkante meters voor Het Blauwe Huis mocht staan – ons privaat terrein – zolang we haar geen huur vroegen.’ De bloemenstand liep erg goed en inmiddels heeft de vrouw drie dagen per week een vast hoekje in een interieurwinkel. En onlangs is er toch een stand gekomen, vertelt Kaspori. ‘Geïnteresseerden konden meedingen naar de vergunning. Enigszins wrang dat de betreffende vrouw bij de loting als laatste uit de bus kwam.’

CHILL ROOM

Ook met het tijdelijke wijkrestaurant ‘Het Proeflokaal’, de ‘Blauwe Huis Cinema’ tegen de buitengevel, kinderbibliotheek ‘Leesjeblaauw’ en ‘de Boekenkas’ worden zowel de bewoners als de overheid telkens uitgedaagd. Kaspori: ‘Volgens de norm wordt IJburg nog te klein gevonden voor een echte bibliotheek. Op initiatief van bewoners en met hulp van vrijwilligers kunnen kinderen nu komen lezen en boeken lenen en worden IJburgers met elkaar in contact gebracht door hen onderling boeken te laten ruilen.’

Vanuit dezelfde gedachte kwamen een studente van de kunstopleiding hku in Utrecht tot het voorstel van een ‘Chill room’ voor jongeren in Het Blauwe Huis, want met name pubers in de wijk vervelen zich te pletter. Vorig jaar zomer werd daadwerkelijk een concrete ruimte van een handvol vierkante meters voor hen bestemd. ‘We gaven jongeren een ontmoetingsplaats om samen na te denken over een toekomstige voorziening’, licht Kaspori toe. ‘Alleen al de aankondiging veroorzaakte veel commotie. Iedereen vindt dat zoiets er moet komen, maar not in my backyard. Een bewoonster reageerde met de opmerking dat ze vanwege die hangplek nu verplicht was om haar kind elke dag van de tramhalte af te halen, want ze durfde het niet meer alleen naar huis te laten lopen.’ De storm is intussen enigszins geluwd. De actie heeft in ieder geval opgeleverd dat de verantwoordelijke stadsdeelwethouder Fatima Elatik kwam luisteren naar de jongeren en toelichting wilde geven op het plan voor

een Productiehuis. Met als follow up nu de wekelijkse bijeenkomsten.

GEEN EXCUUSPROJECTEN

Met deze vormen van 'gemeenschapskunst' geniet Van Heeswijk (43) inmiddels internationaal bekendheid. Werk van haar is te zien geweest op diverse Biënnales waaronder die in Venetië (2003), en ze was actief van New York tot Tokio. In Vlaardingingen deed ze het project De Strip en in Rotterdam schreef ze samen met de bewoners van Nieuw Crooswijk een boek over de geschiedenis van de wijk. Haar interesseert de vraag hoe bewoners grip kunnen krijgen op hun omgeving. Waar bestuurders en ambtenaren druk bezig zijn de openbare ruimte verder te reguleren en van camera's te voorzien, onder het mom van veiligheid, wil zij een platform voor ontmoeting creëren. Precies het terrein waarop Kaspori (35) zich als architect begeeft. Dwaalt hij niet ver af van zijn beroep? 'Als architect of stedenbouwkundige ben je doorgaans alleen bezig met de hardware. Je leert structuren te ontwikkelen. Je denkt in kubieke meters. Maar daarmee heb je nog geen stedelijkheid. Ik ben meer en meer gefascineerd geraakt door de 'contramal' van die hardware.'

Enkele jaren geleden werkten Van Heeswijk en Kaspori voor het eerst samen in het Amsterdamse stadsdeel Slotervaart. Ze begeleidden daar jongeren van een lokale vmbo-school en een lagere school bij het ontwerpen van een stadspark met behulp van een interactief computerspel. Als een soort avatar stappen kinderen in de virtuele wereld, die ze kunnen voeden met eigen foto's. Samen kunnen ze die wereld veranderen en verbeteren. Kaspori: 'Een mooie manier om de verbeelding van die kinderen naar het publieke domein te brengen. Tegelijkertijd leren ze dat ze niet ongebreideld hun gang kunnen gaan, maar dat je door interactie met anderen tot oplossingen moet komen.' Dat nieuwe Staalmanpark gaat er echt komen, pal naast een splinternieuwe brede school. Kaspori: 'We willen geen excuusprojecten doen, het moet ergens over gaan en ergens toe leiden.'

LAGER OPGELEIDEN

Het jongste project van het kunstenaar/architectduo heet Freehouse en richt zich op het ontwikkelen

van het creatieve en ondernemende potentieel van jongeren en lager opgeleiden in Rotterdam. Kaspori: 'Zoals elke stad in Nederland en ook elders wil Rotterdam een creatieve stad worden. Veel van de huidige creatieven zijn hoger opgeleid, die redden het wel. Maar die klasse is beperkt van omvang. Volgens ons moet er meer aandacht komen om lager opgeleiden aansluiting te bieden. Wij zien vakmanschap en cultureel ondernemerschap daarbij als een soort tussenstap.' In samenwerking met corporatie Vestia zijn aan de Walenburgerweg achter het centraal station veertien woonwerven gecreëerd. Daarvoor worden Freewheelers gezocht die daar hun eigen bedrijf willen beginnen. 'Freewheelers zijn jonge culturele ondernemers die willen werken met alles wat wielen heeft; van racefiets tot kruiwagen, van skateboard tot bakbrommer', legt Kaspori uit. Van Heeswijk en Kaspori organiseren een prijsvraag met als vraagstelling: hoe kan een fiets ingezet worden om de culturele ontwikkeling van Rotterdam een belangrijke impuls te geven? De ideeën die daar uit voort komen worden dan weer gebruikt om deze ondernemers letterlijk en figuurlijk op weg te helpen.

Ook voor de omgeving van de Afrikaandermarkt in het als armer bekend staande Rotterdam Zuid hebben ze plannen. Maar er ligt toch al een voorstel om er een gevarieerde eetwijk van te maken, en er is toch vergeefs geprobeerd om Het Gemaal te laten draaien als een restaurant annex werkervaringsplaats voor ROC-leerlingen? Kaspori: 'Zo'n plek voor studenten om in de praktijk het vak te leren is mooi. Maar het publiek kwam uiteindelijk vooral uit Rotterdam Noord. Men heeft vergeten de aansluiting met de wijk te maken.' □

'Meisje uit Slotervaart geeft uitleg over het ontwerp van het Staalmanpark dat de aanwezigen als kinderen hebben gemaakt'

Foto Geert Jan van Rooij

